

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.ф.н. Диана Петрова Иванова от Катедрата по български език при Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за дисертационния труд „Българските лексемни класове и учението за частите на речта“ на доц. д-р Константин Иванов Куцаров от Катедрата по български език при Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки; Професионално направление 2.1 Филология (Съвременен български език – морфология).

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р 33-4369/23.07.2019 год. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на НЖ във връзка с процедурата за придобиване на научната степен *доктор на науките* от доц. д-р Константин Куцаров. Представените материали (дисертационен труд и 10 статии) по процедурата за защита са в съответствие със ЗВО, на ЗРАС в Република България, на Правилника за прилагането му и на Правилника на Пловдивския университет и отговарят на минималните национални изисквания за придобиване на научната степен „доктор на науките“. Кандидатът е приложил дисертационен труд (359 стр.) и 10 статии по темата на дисертацията. Представените трудове разкриват научните интереси на автора в областта на съвременния български език (морфология) и се отнасят към проблематика, която влиза в компетенциите на кандидата. Статиите са апробирани – изнасяни са като доклади на научни конференции и са отпечатани в специализирани научни издания (7 в България и 3 в чужбина (в Полша, Унгария, Турция).

2. Обща характеристика на дейността на кандидата

Константин Куцаров завършва спец. Българска филология в ПУ през 1993 г., след което работи като хоноруван преподавател по български език на чуждестранни студенти в Аграрния университет в Пловдив (1993-1995). От 1995 г. до 1998 г. е докторант в Катедрата по български език и защитава докторска дисертация през 2000 г. Последователно е преминал през длъжностите филолог специалист (1999-2001), асистент (2001-2003), ст. асистент (2003-2005) и гл. асистент (2005-2010). От 2010 г. заема академичната длъжност доцент, а от 2015 г. е зам.-декан на Филологическия факултет на ПУ.

3. Актуалност на темата и целесъобразност на поставените цели и задачи

Проблематиката, свързана с частите на речта и тяхното членение, не е нова, тя е разглеждана обстойно както в синхронен, така и в диахронен аспект в българското и чуждестранното езикознание. Актуалността на темата и на тезите в съдържателната част на дисертацията се проявяват в новия прочит, в създадената нова концепция, различаваща се от познатите досега традиционни граматични трактовки, в приложената методология и иновативния подход при изследването на разглеждания проблем.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представеният дисертационен текст е резултат от дългогодишни наблюдения и анализи, свързани с таксономичната проблематика, след което авторът стига до

преосмисляне на определени тези, битувачи като постулати в граматичната литература, следствие на което авторът създава своя научнообоснована концепция на основата на определени критерии.

Дисертационният труд следва композиционната рамка на научния жанр и се състои от увод, 4 глави, заключение и библиография. В три последователни глави е направен обширен исторически преглед, в който се проследява възникването и развоят на теорията за частите на речта, като авторът прави уточнението, че вниманието му е насочено преди всичко към знакови трудове и значими школи в езикознанието (на Древна Индия, Древна Елада, Александрийската школа, граматисти от Средновековието, Ренесанса, класици и съвременни автори вкл. до наши дни). Съответно в първа глава е разгледан въпросът за *класификациите на думите през Античността и Средновековието*. Доста пространно е описана еволюцията в теорията за частите на речта през XIX и XX век във втора глава, като с приоритетно внимание е отразена граматичната мисъл на руската лингвистична традиция след М. В. Ломоносов (*Развой на учението за частите на речта в руското езикознание след граматиката на Михаил В. Ломоносов*). Специално място е отделено и на българския граматичен опит при описанието на частите на речта в първите български граматики през XIX в., както и в научните граматики през стандартния период на българския книжовен език в трета глава – *Концепциите за частите на речта в българското езикознание*. (Вероятно с оглед на обема на дисертационния труд в обзора липсва описание на теорията за частите на речта в западноевропейската традиция – проблем, който допълнително би могъл да бъде добавен при публикуването на настоящия текст или самостоятелно разгледан в отделна студия).

Дистанцирайки се от традиционните постановки, свързани с теорията на частите на речта, авторът откроява иновативни идеи в публикации на български и чуждестранни граматисти по този въпрос през втората половина на XX в., които имат важно значение за преосмислянето на системното описание на типовете думи в българския език. Разчупване на класификационния модел (без съществени изменения в критериалната база) той открива в граматиката на руския лингвист Ю. С. Маслов (1981). Основание за нова научна база на лексемната класификация, съпроводено и с терминологично обновяване (вкл. и на термина *части на речта*, който е заменен с по-коректното наименование *класове от думи*), авторът открива и в статията на М. Москов „Проблемът за частите на речта” (1986). Приноси идеи по отношение на теорията на частите на речта той намира в постановките на Ст. Георгиев (от началото на 90-те години) за базисната класификация при наличие на три критерия: семантично-граматичен, морфологичен и синтактичен. Като се консолидира с изказаните теоретични постановки, К. Куцаров ги доразвива, надгражда и достига до оформянето на свои тези за класификация на частите на речта (класове от думи) и тяхната подялба в съвременния български език.

Същностната част на дисертационния труд е четвърта глава – *Класове думи в съвременния български език*. Изхождайки от сложната същност на лексемите – логико-семантична и граматична, авторът създава съвременна иновативна таксономия на думите в български език. Именно по посочените критерии, които дават комплексна представа за лексемите, той създава модел за типологичното им групиране в

речниковия състав на българския език. След описанието и анализа в отделна таблица нагледно авторът е представил таксономичната характеристика на българските лексемни класове.

В заключение ще посоча, че поставените цели и задачи в дисертационния труд на доц. д-р К. Куцаров са изпълнени. Авторът разглежда фундаментален проблем, който интерпретира иновативно, изказва собствени тези, различни от приетите традиционни постановки, за които привежда съответните аргументи. Текстът е написан на ясен и научно издържан език. Същото се отнася и за десетте публикации по темата на дисертационния труд. Авторефератът (62 стр.) представя обективно съдържанието на дисертационния труд.

5. Научни приноси на изследването

Представеният дисертационен труд е първото цялостно научно изследване в българското езикознание, отнасящо се към теорията за частите на речта и класификацията на лексемите от българския речников състав.

Направен е обширен обзор с критически анализ на развоя на учението за частите на речта от древността до наши дни.

Създадена е собствена авторска концепция за иновативна класификация на частите на речта (класове от думи) и тяхната подялба на основата на осъвременени принципи.

Предложен е иновативен таксономичен модел от дванадесет класове лексеми в българския език, който следва подредба със следните промени в сравнение с приетата 10-членна система: въведен е нов самостоен клас, наречен *дискурсив*, към който се отнасят само личните местоимения; детерминативните думи заемат самостойно място в системата на причастията; числителните редни имена са насочени към групата на прилагателните имена; класът на местоименията (с изкл. на личните) е разпределен сред дискурсивите, съществителните имена, прилагателните имена и наречията.

Актуализиран е терминологичният апарат и са въведени нови морфологични категории – *апелативност* (в рамките на съществителното име), *одушевеност* (при числителното име), *осведоменост на говорещото лице* (при глагола), *зalog и състояние на действието* (в рамките на причастията).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни резултати, които представляват принос в областта на българското езикознание и отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“. Въз основа на анализа на изследването „Българските лексемни класове и учението за частите на речта“ давам своята *положителна оценка* и предлагам на уважаемото научно жури да гласува за присъждането на научната степен „доктор на филологическите науки“ на доц. д-р Константин Иванов Куцаров от Катедрата по български език при Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки*, Професионално направление 2.1. *Филология (Съвременен български език – морфология)*.

Член на научното жури:

3.10.2019

(проф. д.ф.н. Диана Иванова)